

ב"ק נו.

#1 מאירי ב"ק נו. - הכופף קמתו של חברו בפני הדליקה ומקרבה להדלקה והודלק בה האש ונשרפה, אם עד שלא נכפפה לא היתה דליקה שולטת בה ברוח מצויה, ועכשו שנכפפה שולטת בה ברוח מצויה חייב בדיני אדם, ואם עד שלא נכפפה לא היתה שולטת בה אף ברוח שאינה מצויה ועכשו שולטת בה ברוח שאינה מצויה ומ"מ ברוח מצויה מיהא אינה שולטת בה ובאה רוח שאינה מצויה והאחיזה בו את האור פטור מדיני אדם שהרי רוח שאינה מצויה סייעתו ולא עוד אלא שזה כמקצת אונס ומ"מ חייב בדיני שמים.

#2 תוס' ב"ק יז:
זרק כלי מראש הגג כו' - נראה
דאם זרק אבן או חץ על
הכלי ובא אחר וקדם ושברו דפשיטא
דחייב ולא שייך כאן מנא תבירא
תבר דאי אוליין נמי הכא בתר
מעיקרא לא משכחת בלרורות ח"ו
ובכרא פשוטה היא לחלק בין זורק
אבן לזורק כלי עלמו :

#3 חזון איש

מיהו יש לעי' בקירב קמתו של חברו בפני הדליקה ונלאו
איהו הויא ממטי לוי אי הוי כזרק תן ובא אחר
ושבר במקל, ואילו שרף באש אחר ודאי חייב אבל הכא
שהאש הראשון שרף י"ל דלאו מידי עבד. [עי' לעיל נ"ג ב'
ד"ה תו' ד"ה שור ואלס]. (סי' ב' ס"ק י').

#4 תוס' רי"ד ב"ק נו. - אי לימא דמטיא לוי ברוח מצויה בדיני אדם נמי נחייב פיי ולא דמי האי לסוף חמה לבא. וסוף צינה לבא דאמרי' בסנהדרין דהוי גרמא דשמש וצינה לא קטל מיד כ"א באיחור גדול. ואע"ג דמטו יש להם הצינה אבל האור דקלי מיד כיון שסופו לבא אין לך מעשה גדול ממנו.

#5 שיטה מקובצת שם - (הרא"ה) - אילימא דמטיא ליה ברוח מצויה בדיני אדם נמי ליחייב וכו'. מקשו בתוספות כיון דמחייבין בדמטיא ליה ברוח מצויה שמעינן מינה דכי מקרב הקמה אצל האש דינו כמקרב האש אצל הקמה וכיון דכן תמיהא מילתא הא דאמר במסכת סנהדרין כפתו בחמה ומת וכו' ואמאי לא הוי ככופף קמתו של חברו לפני הדליקה ומטיא ליה ברוח מצויה דמחייב. ותירצו דהתם שלא שנהו ממקומו אלא שכפתו באותו מקום עצמו שהיה עומד וכיון שכן לא קרבו כלל אצל הנזק אלא דהוה ליה מצמצם שלא הניחו לברוח ומצמצם לא מיחייב אלא בשכבר הגיע כגון כפתו בחמה או בצינה שכבר היתה שם החמה או הצנה אבל בשעדיין לא הגיע הסוף כגון סוף חמה סוף צנה לבא בהא ודאי מצמצם פטור הילכך מי שהיה במקום שחמה וצנה לא סופן לבא ובא אחד ונטלו משם והביאו במקום שסוף חמה סוף צנה לבא וכפתו חייב.

...ונראה לי דהפרש איכא בין חיוב מיתה לחיוב נזיקין דנזיקין מחייב על גרמתו כיון דהוי גיריה ומיתה ליכא לחיובי על גרמתו אפילו היכא דהוי גיריה אלא במזיק בגופו או בכחו ואשו למאן דאמר משום חציו וחציו ממש כחו גמור חשבינן ליה אבל בעלמא לא...

ודנה לקמן כ"ה: איחא, ארבעה דברים הפושט אוחן פטור בדיני אדם וחייב בדיני שמים ומוקי שם בגמ' דמה דחשיב שם הכופף קמתו של חברו בפני הדליקה היינו כגון דשו"י עמון באש ופרש"י וז"ל כגון שכיסה קמת חברו בסדינין כשראה דליקה אלה והוא לא שלח את הכערה ושוי" עמון באש וגרם להפסיד את בניזוק ולפטור את המבעיר וכו' יפו"ש. ושםפתי משמי' דכגאון הגדול ר' שמואל לאנדא זללה"ה שהקשה דלמה לא פי' רש"י רבותא גדולה מזו דאפי' את המבעיר בעלמו פשעו עמון ג"כ פטור בדיני אדם דהרי ברור דגם בזה האופן דהוא עלמו הוא העושה עמון מ"מ פטור בדיני אדם, דכו"ס הא הוה עמון באש דפטור.

ונראה לפענ"ד דרש"י הוכרח לפרש דוקא דהאמר הי' המכסה דנראה לומר דמה דפטרה הסורה אש על עמון הוא רק מדין חייב תשלומין אבל מ"מ בדיני שמים נייב, דכמו דחזינן בדין אדם המזיק דאף באופן דליכא חייב תשלומין מ"מ איסורא הוי כגון בגרמא בנזקין דפטור הוא אבל אסור, ומשום דמזיק דאדם דנלמד מקרא דמכה בהמה ישלמה לא רק לענין חייב עמון נאמר, אלא דנאמר הקרא גם לענין שנעשה מזיק ונענש בדיני שמים, דהפרשה דאדם המזיק נאמרה גם לענין איסור ועונש בדיני שמים ולענין חייב תשלומין הוא דלא נישלם דין המזיק כ"ז דליכא מוזק בידים אבל לענין רשע ועונש בדיני שמים זהו גם היכא דליכא

הלכות מעשה בידים, ונראה דגם נזקין דממונו דבשאר חבות נזיקין ג"כ לא רק לענין חייב בדיני אדם נאמרה הפרשה דממונו דחייב בתשלומין ע"י דשמירתן עליך אלא גם דיש בכלל הפרשה דפ"י מעשה ממונו דשמירתן עליו חשיב גם מוזק ונענש בדיני שמים. וע"כ נראה דאף דהחורה פטרה עמון באש מ"מ היינו רק לענין תשלומין אבל מ"מ איכא איסור בד"ש וע"כ לא מלי רש"י ז"ל לפרש באופן דהמבעיר עלמו עשה עמון באש דא"כ למה נאמרה בגמ' לחייבו בד"ש על מה שעשה לממון דהא אפי' אש הי' עמון מקודם ג"כ חייב בד"ש על מעשה הכערה בעמון. ובהלפתי דברי לפני מו"ר זיע"א אמר שהוא אומר דדין דולא ישמרנו הוי איסורא, ביאור הדברים, דלא נאמר דוקא לענין חייב עמון אלא גם לענין שיחשב מוזק ורשע כלפי שמיא, והביא ראי' לזה מדין חייב טפר, דהרי הוא ג"כ חייב דולא ישמרנו והוא נאמר לענין עונש ביד"ש דנענש על רליחם שורו דהא קפרא כפרה, וז"ל דין דולא ישמרנו דנזקין ג"כ נאמר לענין עונש בדיני שמים. הרי כדבריו דגם כולא יבשרט ג"כ נאמר לענין עונש ביד"ש וע"כ אף דפטור אכסין מ"מ אסור ונענש בדיני שמים, ואף דבתלם דברי לא הבנתי כ"כ, עכ"ז כחבתי בתחלה כסגרת מו"ר שחשתי אה"כ מפיו.

ל ד יעו"ש

כסוע נוסף, במקרה זה אפילו אם בשעת התאונה החזיק הנוסע בדלת - פטור הנוסע בדיני אדם על נזקי המכונית הפוגעת, וחייב על כך בדיני שמים.³
 ג. החיוב של הנוסע כלפי בעל המכונית הפוגעת קיים, גם אם בעל המכונית אמר לנוסע שהוא יכול לפתוח את הדלת, והנוסע על סמך זה

מקורות

3. אם בשעת הפגיעה בדלת החזיק הנוסע את הדלת וללא החזקתו בשעת התאונה הדלת הייתה נסגרת מעצמה התאונה הייתה נמנעת - חייב הנוסע גם בדיני אדם על נזקי המכונית הפוגעת ודינו כאדם המזיק.

הראיה לכך, מהמשנה ב"ק (לא): שמבואר שם שאם אדם שנשא קורה ברשות הרבים נעמד לפתע, ואדם שנשא חבית והלך אחורי נתקל בו וכתוצאה מכך נשברה החבית ע"י הקורה - חייב בעל הקורה בנזקי החבית. והקשה שם בגמ"י (דף טו): בדפי הר"י"ף) למה לא יפטור בעל הקורה מדין "בור" שפטור על הכלים. ותייר (בתוספת ביאור) שבגודל דגן שע"י מעשה אדם שמחזיק את התקלה שהיא הקורה נגרם הנזק, א"כ מחשבת הקורה כיד אחובה של המזיק, כי רק מחמת כוחו בשעת הנזק היא נשארת לעמוד במקום שהזיקה, לפיכך הוי כידוי של אדם המזיק שהזיק, וחייב המזיק מדין אדם המזיק אע"פ שצורת הנזק היא דומה לבור. ורק אם המזיק היה אנוס בעמידה הואת - הוא אינו נחשב אדם המזיק וע"ש.

לאור זאת הדין בגידון דגן, החזקת הדלת היא כמו החזקת הקורה ברשות הרבים, ולפיכך אם ללא החזקת הנוסע הייתה הדלת נסגרת מעצמה - חייב הנוסע לשלם על נזקי המכונית הפוגעת שנגרמו מחמתו מדין אדם המזיק. אולם אם לאחר שהנוסע פתח את הדלת היא עומדת כעת פתוחה גם ללא מעשיו, ורק לאחר מכן פגעה בה המכונית שניזוקה, במקרה זה דין הדלת הפתוחה כדין בור שפטור העושה אותו על הכלים שניזוקו מחמתו (כמו בגידון דגן) בדיני אדם מחמת גזירת הכתוב, אבל בדיני שמים יחייב לשלם מדין "גרמא", מכיון שפשע בעשיית הבור, ועיין בספר ברכות שמואל ב"ק (ט"ו ב ס"ק ב) חז"יא ב"ק (ט"ו ב ס"ק ז) וספר קובץ שיעורים ב"ב (ט"ו עה).

פטור זה קיים אפילו אם בזמן שפגעה המכונית בדלת החזיק הנוסע את הדלת פתוחה, אולם מכיון שהדלת ה"ל" לאחר שנפתחה היתה ממשיכה להיות פתוחה מחמת עצמה, א"כ כעת החזקת הדלת ע"י הנוסע אינה מוספה שום דבר בתקלה שנגשתה כבר שהינה כגור "בור", ולפיכך גם כאופן זה פטור הנוסע בדיני אדם וחייב רק בדיני שמים.

שיחתבון תחילה היטב לפני שפותח את הדלת בצד הזה או שלא אמר לו כלום, והנוסע לא התבונן - חייב הנוסע בנזקי הדלת.²
 ב. אם מחמת התאונה ניזוקה גם המכונית הפוגעת, יהיה הדין כך: אם בשעת התאונה החזיק הנוסע את דלת המכונית פתוחה, וללא אחיזתו בדלת יהיה הדלת נסגרת מאליה - חייב הנוסע לשלם לפוגע על הנזק שנגרם לו מחמתו.

מקורות

אבל אם לאחר שהנוסע פתח את הדלת היא נשארה פתוחה ללא צורך בשעת הנזק במקום הנזק, לעבר דאש [שהיא המכונית הפוגעת], לפיכך חייב הנוסע מדין אש על נזקי הדלת.
 כמו כן, יש לחייב את הנוסע מדין פשיעה של אדם המזיק. כי ע"י מעשיו הוא לקח את הדלת שהיתה ע"י עכשיו במקום משומר מניק [כלומר, כשהיתה סגורה] והוציאה בדין למקום שאינו משומר. כלומר, לעבר כביש סואן עם מכוניות חולפות העולות לחזק ליה ולמבואר בנתיבת (ט"ו רצא ס"ק ז, ד) ובקצות (ט"ו שיט ס"ק א) שהעושה כן חייב לשלם מדין אדם המזיק, וע"ש.

2. אמנם אם אמר בעל המכונית לנוסע שהוא יכול לפתוח את הדלת, מכיון שיריע שמחמת דיבור הנוסע עלול לסמוך עליו ולא להסתכל לצדדים אם מגיעה מכונית בנתיב הסמוך, לפיכך בעל המכונית הפסיד לעצמו בזה שלא נזהר מספיק על ממונו והרשיה לנוסע לפתוח את הדלת למקום שהיא עלולה להזיק בו.
 לעומת זאת, אם למרות שהרשיה לו בעל המכונית לפתוח את הדלת בצד שמאל, אבל הוא הדריך את הנוסע שיהבונן היטב לפני שפותח את הדלת, והנוסע לא עשה כן ומחמת רשלנותו נגרמה התאונה, במקרה זה, אע"פ שברדאי גם בעל המכונית פשע בכך שהרשיה לנוסע לפתוח את הדלת במקום ובאופן שהינו מסוכן לחיי הנוסע ולחיי בעלי המכוניות שישפגעו וכו', אולם ביחס להטבת נזקי הממון שנגרמו לו - רשאי בעל המכונית לרבות זאת מהנוסע, כי הנזק קרה מחמת פשיעת הנוסע שלא פעל לפי הוראות בעל המכונית ופתח את הדלת מבלי להסתכל, ודינו כאדם המזיק כמבואר לעיל בהערה 1.

ה. במקרה השני כשפגע האופנת - חייב בעל האופנת לשלם את הנזק שנגרם, למרות שכשראה שדלת המכונית נפתחה, לא היה יכול לעצור כרי למנוע את התאונה. לפיכך אם מחמת התאונה ניזוק גם האופנת - פטור הנוסע מלשלם לו גם בדיני שמים את נזיקו.⁶

מקורות

נמצא ללא טורחא, וכל זאת הוא העדיף לשבור את כריו של המכניס כדי שיוכל לצאת מחצירו דרך המקום שהונחו שם - חייב בעל החצר לשלם לכל הכדים על הנזק שנגרם לו, למרות שמכניס הכדים עשה שלא כראוי. לפי"ז הוא הדין בנידון דנן, אם המזיק יכול היה למנוע את הנזק - הוא יצטרך לשלם על מה שהזיק למרות שהנוסע עשה שלא כראוי.

• שונה דיני של בעל האופנת שבשאלה השניה מבעל המכונית הפוגעת שבשאלה הראשונה. כי בשאלה הראשונה בעל המכונית הפוגעת נסע במקום שהיה מותר לו לנסע, בנתיב הנגיד או במסלול מקביל למכונית הראשונה, כך שהנוסע הוא האדם הבלעדי בזה שפתח לפתע את הדלת לפני הרכב שנסע לצידו כראוי. מה שאין כן לגבי האופנת, שם גם בעל האופנת פשע בכך שעקף את המכונית מצד ימין, כי על פי חוקי התנועה מותר לעקוף רק מצד שמאל. לפיכך מלבד פשיעתו של בעל המכונית שלא עצר את מכוניתו בסמוך למדרכה, ושל הנוסע שפתח את הדלת מכלי להחבונן תחילה אולי נוסעים שם אופנת או אופניים או עובר במקום הולך רגל וכדומה, גם בעל האופנת פשע בזה שעקף מכונית מצד ימין. נמצא שבנידון דנן, בעל המכונית, הנוסע ובעל האופנת כולם פשעו בהתנהגותם.

ואפילו אם בעל המכונית עצר בפתאומיות את מכוניתו, ולכן נאלץ בעל האופנת לפנות ימינה, בכל זאת פשע בעל האופנת בזה שלא שמר מרחק מספיק בעת נסיעתו כפי המתחייב מחוקי התנועה (עיין ג"כ בחש"י הרא"ש כלל קא"ס ה' שחייב מוזק בנידון דומה בגלל שלא שמר מרחק), שאילו היה עושה כך - היה מספיק לעצור את אופנת בניון או לעקוף בצד שמאל כראוי.

לפיכך, בנידון דנן דינים של השותפים בניון הוא כדנים של שני אנשים שרצו ברשות הרבים ואחד מהם פגע תוך כדי ריצתו - בשני, שמבואר בשו"ע חו"מ (סי) שע"ש סעף ז) ובטור שם בשם הרמ"ה שהפוגע צריך לשלם לניזוק את נזיקו למרות שלא התכוון להזיק, כי אדם מועד לעולם, ואפילו אם הזיק בשוגג מכוואר בבי"ק (כ"ג), ולעומת זאת אם הוא הזיק ממילא ע"י מעשה הזולת - פטור המזיק מלשלם לו מכוואר שם ברש"י ובתוס' וע"ש בשו"ע ובביאור הגר"א וקצרותי כי המזיק יכול לומר קים לי.

לא התכוון על הנועשה בכביש ופתח את הדלת כחוסר זהירות לפני המכונית שתלפה לידו.⁴

ד. אם בעל המכונית הפוגעת הייה יכול לעצור את רכבו או לעבור מבטור מועד לנתיב אחר כדי שלא תקרה התאונה, ולא עשה כן - חייב הפוגע לשלם לבעל המכונית שנפגעה עבור הנזק שעשה לו, למרות שהנוסע לא התנהג כשורה, וכמו כן אם ניזוקה המכונית הפוגעת - פטור הנוסע מלשלם לו את הנזק.⁵

מקורות

4. מכיון שאח המעשה שגרים לניק עשה הנוסע ולא בעל המכונית שהסייע, לפיכך עליו היה מוטל להחבונן היטב לפני שפתח את הדלת שלא יגרם ע"י מעשיו נזק, ואפילו אם המסייע מצוה לו לפתוח את הדלת - לא שייכת כאן שלוחות ללכת ולהזיק או לגרום נזק לשני, כי אין שלוח לדבר עבירה.

אמנם הייה מקום לטעון שלמרות שהנוסע חייב לשלם לניזוק כי הוא הזיק אותה, אך הוא יוכל לחזור ולחבר את המסייע שישלם לו את הפסדו מדינא דגרמי כי על פי דיבורי הוא פתח את הדלת מכלי להחבונן, וכמו שמצינו במראה דיני לשולחני ונתן סחורה על פיו וכי שהשולחני חייב לשלם לשואל את הפסדו כיון שהוא גרם לעצמו את הנזק על פי דיבורי של השולחני, מכוואר בבי"ק (ע"ג) ובשו"ע חו"מ (סי) שו"עף ז) ובשי"ר שם (ס"ק י"ב).

אבל זה אינו, כי מכוואר שם שחייבו של השולחני הוא רק אם המתחייע אמר לו "חיי דעלך קא סמכנא" או בצורה אחרת שבהר לו שהוא יפעל על פי דיבורי של השולחני. משא"כ בנידון דנן יכול המסייע לטעון: הייתי בטוח שלא חסמוך על דיבורי בלבד אלא תתכוון בעצמך לפני שתפתח את הדלת, ולפיכך לא השתעבדתי לשלם לך את הנזק כי הייתי יכול למנוע אותו.

אמנם אם תהיה מציאות שהנוסע אינו יכול להחבונן לפני פתיחת הדלת (כגון ברכב מסתורי ודלת אחורית אטומה וכדו'), והמסייע יאמר לו שהוא יכול לפתוח את הדלת ללא חשש, במקרה זה הנוסע יצטרך לשלם לנהג הפוגע כי הוא הזיק אותה, בכפוף למה שנתבאר לעיל בתשובה, אך הוא יוכל לחבות מהמסייע אותו שישלם לו את הפסדו כיון שסמך עליו והפסיד על פי דיבורי.

5. מכוואר בגמ' ב"ק (כח) ובתוס' שם (ד"ה משבר וינא וכ"ג), לגבי אדם שמילא את חצירו של חברו בכדים מכלי רשותו, שאם למרות זאת בעל החצר יכול לצאת